

Funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

KA2 STRATEGIC PARTNERSHIP PROJECT n°2019-1-LT01-KA201-060726

Citizen in 31 hours

Pilsonis 31 stundā

VĒLĒŠANAS

Mācību resursi

Izdevums *Pilsonis 31 stundā* ir metodisks līdzeklis ekonomikas, pilsoniskās izglītības un ētikas mācību satura apguvei starpdisciplinārā pieejā, kas izstrādāti Erasmus+ KA2 projekta *Citizen in 31 hours* ietvaros. Projekta materiāli sastāv no 10 tematiem: nevienlīdzība, nabadzība, migrācija, piesārņojums, patērētājsabiedrība, sociālie tīkli, mākslīgais intelekts, viltus ziņas, darbs, veselība. Katrā tematā ir trīs nodarbības. Katrā nodarbībā tiek aplūkota konkrēta apakštēma, kas atspoguļo personīgo vai kopienas, vai globālo perspektīvu. Katra no šīm perspektīvām ietver ekonomiskos, pilsoniskos un ētiskos aspektus.

1. NODARBĪBA

Temats: Vēlēšanas

Problēma: Vai es esmu racionāls vēlētājs?

EKONOMIKA: ekonomiskā racionalitāte, ekonomika

ĒTIKA: indivīda un sabiedrības attiecības

PILSONĪBA: valsts, suverenitāte, politiskais process, vēlēšanu sistēma

2. NODARBĪBA

Temats: Vēlēšanas

Problēma: Kā darbojas demokrātija?

EKONOMIKA: ekonomikas sistēmas, valdība un sabiedrība

ĒTIKA: demokrātiskas sabiedrības jēdziens un vērtības

PILSONĪBA: demokrātiskas valsts principi un vērtības, neatkarības nozīme, pārstāvības būtība, dažādas pārvaldes formas, vairākuma valdība, minoritāšu tiesības

3. NODARBĪBA

Temats: Vēlēšanas

Problēma: Kā darbojas demokrātija?

EKONOMIKA: ekonomikas sistēmas, valdība un sabiedrība

ĒTIKA: demokrātiskas sabiedrības jēdziens un vērtības

PILSONĪBA: demokrātiskas valsts principi un vērtības, neatkarības nozīme, pārstāvības būtība, dažādas pārvaldes formas, vairākuma valdība, minoritāšu tiesības

Redaktors: Ineta Helmane, Ilze Šūmane

© Latvijas Universitāte Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultāte, 2020

1. NODARBĪBA

Temats: Vēlēšanas

Problēma: Vai es esmu racionāls vēlētājs?

EKONOMIKA: ekonomiskā racionalitāte, ekonomika

ĒTIKA: indivīda un sabiedrības attiecības

PILSONĪBA: valsts, suverenitāte, politiskais process, vēlēšanu sistēma

Pamatprincipi un to definīcijas

Racionalitāte. Domāšana, kas saistās ar saprātīgu, lietderīgu, lēmumu pieņemšanu, attieksmi pret dzīvi nosaka tikai vai galvenokārt prāts, intelekts.

Suverenitāte. Specifiska valsts kvalitāte — valsts augstākā vara savās iekšējās lietās un neatkarība no citām valstīm starptautiskajās attiecībās.

Suverēna valsts. Suverēna valsts ir patstāvīga, neatkarīga valsts ar centralizētu, neatkarīgu valdību. Suverēno valstu iekšējos jautājumos neiejaucas citas valstis, var patstāvīgi izlemt valsts iekšējos jautājumus, izveidot politisko, ekonomisko, sociālo sistēmu.

Vēlēšanu sistēma. Tas, kā pilsoņi ievēl valsts valdību.

Ievads.

Ko var ietekmēt mana balss?

Uzdevumi

1

Vai es esmu racionāls vēlētājs?

Kāpēc ir vērts balsot pēc iepazīšanās ar partiju, tās mērķiem?

Noskatieties video un atbildiet uz jautājumiem!

Padoms: skolēni uzmanīgāk skatīties videoklipu, ja pirms tā uzdosit dažus jautājumus.

<https://www.youtube.com/watch?v=mj64oUFMLkM>

(animācijas filma angļu valodā, iespējami automātiski subtitri latviešu valodā)

Jautājumi pēc video noskatīšanās (šo uzdevumu var veikt individuāli vai grupā):

1. Ja jums būtu jābalso nākamajās politiskajās vēlēšanās, par kuru jūs izvēlētos balsot?
2. Kas ir vissvarīgākais, izvēloties, par ko balsot - partijas politiskais virziens, konkrētais paveiktais darbs, personības, atklātība, attieksme, solījumi noteiktā jomā (piemēram, solījumi legalizēt tiešsaistes balsošanu vai atcelt obligāto izglītību līdz 16 gadu vecumam)?
3. Kā un kur atrast ticamu informāciju par politiskajām partijām? Cik ilgs laiks būtu vajadzīgs?
4. Vai jūs domājat, ka pašreizējās Latvijas politiskās partijas pārstāv tos politiskos virzienus, kurus viņi apgalvo, ka pārstāv (liberāļi - liberālisms, konservatīvie - konservatīvisms utt.)? Pamatojiet savu viedokli ar argumentiem!
5. Vai jūs domājat, ka jūsu balss var kaut ko mainīt?

2

Vai ir vērts balsot?

Pārrunājiet, kāpēc ir svarīgi balsot, ko mēs labojam bez balsošanas? Kā balsojums nosaka, kā mēs dzīvosim nākotnē?

Piedalīšanās vēlēšanās var ietekmēt lēmumus nākotnē par cilvēka dzīvesveidu, izglītību, darba iespējām. Balsošanas rezultāti ir signāls politiķiem, kādus risinājumus jūs sagaidāt - brīvāku vai regulētāku darba tirgu, lielāku uzmanību pievēršot izglītībai vai pensijām utt.

Balsojot ir svarīgi apsvērt, vai kandidāts saprot ekonomiku, piemēram, vai novērtē savu solījumu alternatīvās izmaksas, ja viņš sola palielināt algas skolotājiem un pensijas senioriem vai deklarēt nodokļus vai citus saprātīgus avotus ienākumiem.

Aiciniet skolēnus atbildēt uz jautājumiem:

1. Pēc jūsu domām, kāda bija aktivitāte Latvijas Republikas Saeimas vēlēšanās 2018. gadā?

- a) 13,3 procenti.
  - b) 89,1 procenti.
  - c) 54,6 procenti.
  - d) 25,4 procenti
- (pareizā atbilde c- 54,6 procenti)

2. Kāpēc joprojām ir svarīgi balsot? (Izvēlēties 3 vissvarīgākās atbildes uz katru jautājumu un paskaidrojiet tās ar saviem vārdiem)

Piemēram, pilsoniskais pienākums, morālā atbildība, demokrātija, nākotne, ekonomika, algas, brīvība, likumi, viedoklis, dzimtenes mīlestība, sekas, izglītība, emigrācija, nodokļi, darbs, ārpolitika, pensijas, pabalsti, taisnīgums utt.

3. Kāpēc daži cilvēki nebalso? (Izvēlēties 3 vissvarīgākās atbildes uz katru jautājumu un paskaidrojiet tās ar saviem vārdiem!)

Piemēram, neuzticēšanās demokrātijai, vēlēšanu atklātība, politiķi, neviena piemērota kandidāta, domā, ka viņu balss neko nemainīs, nebūs laika, ir apolitisks, neapmierināta, domā, ka nezina pietiekami daudz par politiku utt.

4. Kas vēl ietekmē izvēli, kad notiek balsošana? (Izvēlēties 3 vissvarīgākās atbildes uz katru jautājumu un paskaidrojiet tās ar saviem vārdiem!)

Piemēram, paveiktais darbs, solījumi, izglītība, pieredze, izskats, valodas prasme, spēja nodot domas, vecums, attieksme pret ekonomiku / izglītību / veselību / pensijām utt.

Pabeidzot 2. uzdevumu, izveidojiet interaktīvu vārdu mākoņa veida aptauju (varat izmantot vietnes <https://www.polleverywhere.com>, <https://www.mentimeter.com> u.tml.) vai vienkārši uzrakstīt atbildes uz tāfeles.

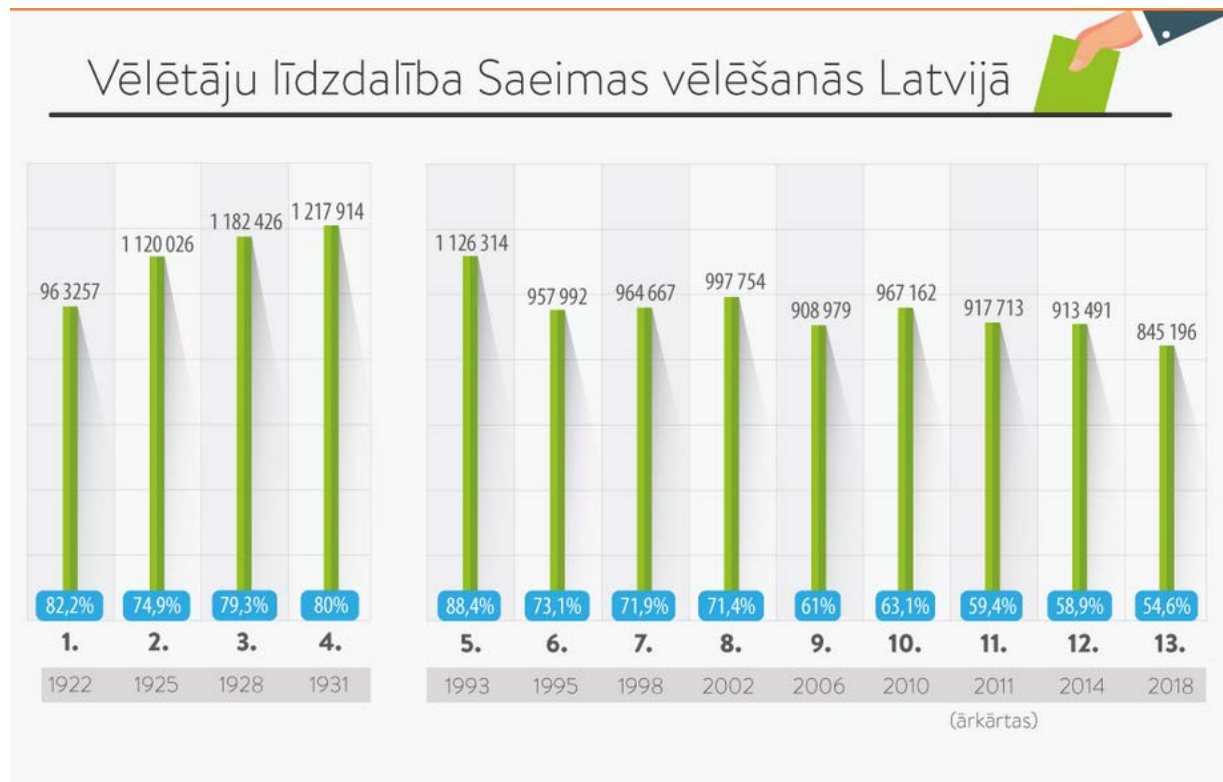
3

Balssšana: mīti un patiesība

Noskaidrot līdzekļus, ar kuriem tiek ietekmēta katra balss. Kāpēc populistu partijas bieži interesē vēlētāju?

Zema vēlētāju aktivitāte varētu izraisīt situāciju, ka valsti vada mazākuma valdība. Latvijā vēlēšanās parasti piedalās nedaudz vairāk nekā puse valsts iedzīvotāju. Piemēram, 2018. gadā. Saeimas vēlēšanās piedalījās 54,6 procenti vēlētāji.

1. Analizējiet, kā kopš 1993. gada mainījusies Latvijas iedzīvotāju aktivitāte Saeimas vēlēšanās. Kas, jūsuprāt, izraisa izmaiņas vēlētāju aktivitātē?

LV portāla infografika; Avots: Centrālā vēlēšanu komisija

<https://lvportals.lv/norises/299591-veletaju-aktivitate-kritas-petijuma-censas-noskaidrot-kadi-tam-ir-ienesli-2018>

2. Ko, jūsuprāt, parādīja pēcvēlēšanu aptauja 2018. gadā - informācijas avotus un pasākumus, kuri viņiem bija svarīgi, pieņemot lēmumu, par ko balsot vēlēšanās

(Pētījums pieejams: <https://bcme.eu/upload/projects/113/PROVIDUS%20Zinojums.pdf>)

- Draugu, tuvinieku un kolēģu izvēle, ieteikumi
- Partiju un kandidātu sniegums priekšvēlēšanu debatēs TV, radio, internetportālos
- Sabiedrībā pazīstamu cilvēku izvēle, ieteikumi
- Neviena no minētajām opcijām nav pareiza

Pareizā atbilde: a) Draugu, tuvinieku un kolēģu izvēle, ieteikumi – 43%

3. Atzīmējiet pareizo atbildi!

- a) Mīts
- b) Patiesība
- c) Var būt gan mīts, gan patiesība

Mīts, kas balstīts uz pārliecību, ka jūsu balsij ir tik maza ietekme uz visiem vēlēšanu rezultātiem, ka labāk nebalsot vispār. Vēlēšanās visiem ir tikai viena balss - gan ministram, gan zemessargam. Demokrātiskās vēlēšanās mums visiem ir vienāda vara neatkarīgi no sociālā statusa, naudas vai specialitātes, katrs var pateikt savu vārdu. No mūsu viedokļu vairākuma tiek veidots vēlēšanu kopējais rezultāts.

Tieši pretēji, atturēšanās rezultātā valsti var vadīt minoritātes valdība. Latvijā vēlēšanās parasti piedalās nedaudz vairāk nekā puse valsts iedzīvotāju. Piemēram, 2018. gadā. Saeimas vēlēšanās piedalījās 54,6 procenti vēlētāji. Analizējiet, kā kopš 1993. gada mainījusies Latvijas iedzīvotāju aktivitāte Saeimas vēlēšanās.

(Pētījums pieejams: <https://bcme.eu/upload/projects/113/PROVIDUS%20Zinojums.pdf>)

4. Atzīmējiet pareizo atbildi!

- a) Mīts
- b) Patiesība
- c) Var būt gan mīts, gan patiesība

Var būt **gan mīts, gan patiesība**. Mūs visus pārvalda ne tikai racionalitāte, bet arī jūtas. Cilvēki mēdz sagaidīt gaišāku rītdienu, tāpēc uzticas kandidātu optimistiskajiem un

nepamatotajiem solījumiem. Vēlētājus uzpērk skaists, sentimentāli runājošs kandidāts, un viņiem daudz grūtāk novērtēt viņa personību, izskatu, manieres, solījumu pamatotību un nostājas konsekvensi. Mēs vēlamies vienkāršus risinājumus, mēs vēlamies visiem labāku nākotni, mēs nevaram būt eksperti katrā jomā.

Tas izskaidro, kāpēc uzvar populistu politiskie spēki, kuru argumenti nav pamatoti. Viņi vienkārši apsola to, ko cilvēki vēlas dzirdēt, kam viņi tic, tāpēc uzvar ar cilvēku emocijām.

5. Atzīmējiet pareizo atbildi!

Var būt **gan mīts, gan patiesība**. Morālais pienākums ir subjektīvi uztverta nepieciešamība. Ja balsošana nešķiet taisnīga un morāla lieta, tad neviens nevar jums ar pienākumu uzlikt šo pienākumu. Likums nosaka, ka pilsoņiem ir tiesības, nevis pienākums balsot. Balsošana ir kā iespēja, nevis obligāts pienākums.

Ir tikai svarīgi zināt savus argumentus, nebaidīties tos apspriest un tādējādi veidot savu viedokli. Jūs nākotnē varat izlemt, ka balsošana ir kaut kas tāds, kas jums jādara. Jūs varēsiet mudināt, bet nevarēsiet piespiest citus darīt to pašu.

Šo ideju var sadalīt vairākos loģiskos līmeņos - balsošanas akts ir morāls pienākums. Cilvēki, kuri atbalsta šo ideju, saka, ka pats balsošanas akts ir svarīgs neatkarīgi no tā, par ko tiek balsots. Tāpēc labāk sabojāt vēlēšanu zīmi nekā palikt mājās balsošanas dienā.

Otra daļa būtu tāda, ka balsojuma saturs var vai nevar būt morāls. Šīs idejas atbalstītāji saka, ka ir svarīgi balsot par morālu kandidātu vai partiju, par pareizām idejām, kas jau tā ir ļoti subjektīvi.

4

Kā emocijas ietekmē manu rīcību?

Iepazīties ar loģikas kļūdām.

Novērtēt situācijas un piešķiriet tām loģikas kļūdas.

Noteikt, kā jūtas un emocijas ietekmē mūsu rīcību.

Mūsu prāts ne vienmēr ir auksts un ass, dažreiz mēs ļaujamies jūtām, aizmirstam rīkoties racionāli. Psihologi to sauc par kognitīvo neobjektivitāti. Šīs kļūdas atspoguļojas arī vēlēšanu rezultātos.

1. Aiciniet skolēnus atbildiet uz jautājumu:

Kā jūs domājat, kas, pēc politikas zinātnes domām, ir raksturīgs, ja vēlētāji izjūt dusmas par situāciju valstī?

- a) Balso par to pašu, jau esošo varu
- b) Nebalso vispār
- c) Bojā biļetenus
- d) Balso par jaunām partijām un jaunām sejām

Pareizā atbilde D

2. Individuāls uzdevums - apvienojiet zemāk minētās situācijas ar konkrētām loģikas kļūdām. Apsveriet, kā no tiem var izvairīties!

LOĢIKAS KĻŪDAS:

1. Vilciena efekts - cilvēki izturas tāpat kā citi, neatkarīgi no viņu personīgās pārlicības.
2. Grupas atkarība - cilvēki uzskata vissvarīgākās ir lietas, kas ir populāras sociālajā grupā, kurai pieder.
3. Apstiprinājuma neobjektivitāte - cilvēki mēdz ticēt lietām, kas apstiprina viņu iepriekšējo pārlicību, nevis paļauties uz jauniem uzskatiem vai pieredzi.
4. Pašpiederzes neobjektivitāte - cilvēks pieņem savus pozitīvos nopelnus un negatīvajā vaino citus.
5. Projektijas neobjektivitāte - cilvēki pārāk daudz domā par nākotni un cenšas paredzēt tās notikumus.
6. Enkura efekts - tieksme, pieņemot lēmumu, paļauties tikai uz vienu, parasti pirmo informācijas avotu.
7. Status quo neobjektivitāte - pieņemtie lēmumi atbalsta pašreizējo situāciju, nevēlēšanās zaudēt to, kas šobrīd ir pieejams, nevēlēšanās mainīt situāciju.
8. Pozitīva rezultātu pozitīvs efekts - cilvēku tieksme ierobežoto resursu dēļ koncentrēties tikai uz labvēlīgiem darbības rezultātiem, pat ja daudz svarīgāki ir vienas un tās pašas darbības negatīvie rezultāti.

SITUĀCIJAS:

A. Tuvojoties Saeimas vēlēšanām, Edīte savā pastkastītē atrada Zaļās partijas aģitācijas lapiņu. Izlasījusi meitene domāja, ka viņas attieksme lielā mērā sakrīt ar informāciju brošūrā. Tāpēc viņa nolēma balsot par šo partiju un pat neinteresēties par citām.

B. Lūkass neizlemj, par kuru partiju balsot Saeimas vēlēšanās - par liberāli vai konservatīvo. Pēc diskusijām ar draugiem kļuva skaidrs, ka lielākā daļa no viņiem plāno balsot par liberāļiem, tāpēc Lūkass nolēma arī balsot par tiem.

C. Līdz ar partiju reitingu parādīšanos kļuva skaidrs, ka Latvijā joprojām populārākā ir Konservatīvā partija. Rita nav pārāk ieinteresēta politikā, taču uzskata, ka balsošana Saeimas vēlēšanās ir svarīga. Nevarot izlemt, par kuru partiju balsot, viņa pārskatīja reitingus un nolēma balsot par konservatīvajiem.

D. Iedomājieties, ka jūsu pilsētā ir aizliegts iebraukt pilsētas centra rajonā, lai samazinātu piesārņojumu. Gatavojoties pašvaldību vēlēšanām, pilsētas domes Liberālās partijas biedri ierosina atcelt likumu. Jūsu darba vieta atrodas tajā pilsētas rajonā, un jums būtu ļoti ērti braukt uz darbu, tāpēc jūs nolemjat atbalstīt liberāļus vēlēšanās.

E. Tiek prognozēts, ka pēc 2 gadiem Latviju skars ekonomiskā krīze. Tuvojoties Saeimas vēlēšanām, Intars nolemj balsot par partiju, kura, viņaprāt, vislabāk tiktu galā ar ekonomiskajām grūtībām.

F. Līna stažējas sociāldemokrātu prezidenta kandidāta galvenajā mītnē. Līnas tētis ir labs kandidāta draugs, ģimene vienmēr balso par sociāldemokrātiem, jo viņi rūpējas par sociāli mazaizsargātām grupām, iestājoties par valsti, kuras pamatā ir solidaritāte. Tomēr, piedaloties partijas biedru diskusijās, Līna dzird, ka kandidātam vissvarīgākais ir uzvarēt vēlēšanās un, ja nepieciešams, pieminēt partijas pārliecību, viņš ir gatavs. Līna vilcinās par ko balsot, bet beidzot nolemj svārstības ignorēt - galu galā balsot par sociāldemokrātu kandidātu cilvēku labklājības labad.

G. Nikola strādā par skolotāju valsts skolā. Kad viņai tika iedalīts vairāk stundu, viņa teica, ka tas tika nolemts, jo viņa bija laba speciāliste. Pēc kāda laika viņas pasniegto stundu skaits tika samazināts, un viņa apsūdzēja Latvijas varas iestādes par šādu rīcību, jo tas, iespējams, notiek skolām piešķirtā mazā budžeta dēļ.

H. Ingrīda nav apmierināta ar pašreizējās valdības īstenoto politiku, taču baidās, ka jaunā partija nesīs tikai vēl lielāku jucekli, tāpēc viņa balsos par pašreiz pie varas esošajiem.

Atbildes:

A situācija -

Enkura efekts.

Kā no tā izvairīties? Interesējieties par visām vai vismaz lielāko daļu partiju, kandidātu un tikai pēc tam izlemiet, par ko balsot.

B situācija -

Grupas atkarība

Kā no tā izvairīties? Attīstiet personīgo nostāju par to, ko jūs sagaidāt no valdības, atrodiēt argumentus, kas to apliecinātu. Interesējieties par partijām, kandidātiem un viņu solījumiem, kas piedalīsies vēlēšanās. Pārrunājiet ar draugiem par kandidātiem un viņu programmām, meklējiet, kura pašreizējā situācija vislabāk atspoguļo jūsu pārliecību, un tikai pēc tam izlemiet, par ko balsot. Paļaujieties nevis uz viedokļiem un simpātijām, bet gan uz argumentiem un to, cik lielā mērā tie atbilst jūsu godīguma kritērijiem.

C situācija -

Vilciena efekts.

Kā no tā izvairīties? Precizēt personīgo nostāju, argumentēt to. Nelasiet partiju vērtējumus vai lasiet tos ar izpratni, ka tas ir vairākuma viedoklis un ne vienmēr precīzi.

D situācija -

Pozitīva rezultāta efekts.

Kā no tā izvairīties? Apsveriet visas priekšlikumu, lēmumu, noteikumu iespējamās sekas. Novērtējiet gan pozitīvo, gan negatīvo ietekmi. Padomājiet par to, vai lēmums atbilst personīgajiem politiskajiem uzskatiem. Vadieties ne tik daudz no personīgā labuma, bet gan no tā, vai esat konsekvents savās politiskajā pārliecībā. Pārliecinieties, ka piekrītat citam līdzīgam partijas piedāvājumam, ja tas jums personīgi nenāktu par labu.

E situācija -

Projekcijas neobjektivitāte.

Kā no tā izvairīties? Saprotiet, ka sociālās parādības nevar precīzi paredzēt. Novērtējiet, vai citi šīs partijas solījumi sakrīt ar jūsu politisko pārliecību.

F situācija -

Apstiprinājuma neobjektivitāte.

Kā no tā izvairīties? Objektīvi novērtējiet informāciju, pastāvīgi pārvērtējiet faktus par partiju un to, vai tie atbilst maniem politiskajiem uzskatiem.

G situācija -

Pašpiederības neobjektivitāte.

Kā no tā izvairīties? Ar šo domāšanas kļūdu nav viegli tikt galā, jo tā ietver pašapziņu, pašcieņu. Tomēr jums jācenšas nepārvērtēt savus nopelnus, objektīvi novērtēt situāciju.

H situācija -

Status quo efekts.

Kā no tā izvairīties? Novērtējiet partiju priekšlikumus, to pamatotību, kā viņi ierosina risināt problēmas, nevis būt akliem, nepamatoti piesaistītiem konkrētai partijai.

 # 5

Kāpēc cilvēki šaubās - balsot vai nē?

Novērtēt balsošanas spēku, nepieciešamību.

Noteikt, kāpēc cilvēki izvēlas nebalsot

Kā balsošana ir saistīta ar morāli? Vai es balsojot, esmu morālāks nekā nebalsojot?

Balsojums - būt atbildīgam par valdības lēmumiem

Miks sarunājas ar Ievu:

- Mūsu politiķi ir briesmīgi! Kā šādi cilvēki var vadīt valsti?

- Kāpēc tu tā domā?
- Viņi ir savtīgi, nesaprātīgi līderi! Kas tos varēja ievēlēt?
- Bet, Mik, galu galā mēs ievēlam deputātus. Varbūt viņi ir mūsu sabiedrības atspulgs?
- Kas vēl par atspulgu?! Viņi pārstāv mani vai manas ģimenes vērtības...
- Un jūs nedomājat, ka varbūt pie tā nav vainīgi politiķi, varbūt pie vainas ir sabiedrība, kas viņus ievēl? Es izvēlos nebalsot. Jūs nebalsojat - jūs neesat atbildīgs par varu!
- Ko? Tu nebalsoji?? Vai jūs nedomājat, ka nebalsot nav amorāli? Galu galā tas ir katra pilsoņa pienākums...

Jautājums: Un ko jūs domājat? Vai ir iespējams ievēlēt visiem piemērotu valdību? No kā tas ir atkarīgs

1. Pāros lasiet stāstus par cilvēkiem, kuri izvēlējas balsot vai nē. Noskaidrojiet 1-3 stāstu dalībnieku nebalsošanas / balsošanas iemeslus, apspriediet tos ar visu klasi, apspriediet šādus jautājumus:

1. Vai stāsta dalībnieks izturas morāli, nebalsojot? Kāpēc?
2. Kāpēc dalībnieka uzvedību var saukt par pilsonisku nostāju, kāpēc?
3. Vai stāsta dalībnieks nevar izlemt balsot racionāli, kāpēc?
4. Kas būtu jāmaina, lai stāsta dalībnieks balsotu?
5. Vai šāda rīcība var apdraudēt demokrātiju, valsts suverenitāti? Kā?
6. Kādus pretargumentus jūs varētu dot stāsta dalībniekam?

Uzdevums notiek diskusijas veidā, ir svarīgi pamatot savu viedokli

Driū (21 gads, Bērklīja, ASV, pēdējais reizi piedalījās vēlēšanās 2016. gadā)

Es nedomāju, ka Demokrātiskā partija pārstāv vērtības, kurām es ticu. Kāpēc man būtu jābalso par tiem, kuri man kā vēlētajam neko nav devuši? Tūkstošgades paaudze nebalso, jo politiķi patīk vecākiem vēlētajiem. Mēs esam pelnījuši politiķus, kuri ir gatavi strādāt nākotnes labā, nevis tos, kuriem rūp tikai tie, kas nākotnē nebūs. Esmu absolvējis politikas zinātni, tāpēc politiskās debātes ir daļa no manas ikdienas. Puse cilvēku, ar kuriem mēs runājam - balso, otra puse - tāpat kā es, viņi nejūtas pārstāvēti. Balsojam tikai vietējās vēlēšanās.

Vaida (www.delfi.lv, Latvija)

Tiklīdz man tika piešķirtas balsstiesības, es tās arī izmantoju. Bet pēc dažiem gadiem es pārtraucu piedalīties vēlēšanās, un varētu teikt, ka pie tā ir vainīga aizņemta darbā. Nav laika, lai ietu un piedalītos. Un tā tiešām ir vilšanās, patiesībā nav atšķirības, par ko balsot un ko ievēlēt. Ja jūs balsojat un ievēlat vienu, viņš ātri "sakārto" tā, ka no vienas partijas uz otru, no vienas koalīcijas līdz trešajai, kā jūs sākumā nemaz neesat domājis.

Joprojām vārās tā pati putra, tie paši cilvēki, kuri nevēlas neko mainīt, viņi var tikai spēlēt. Ja nejauši parādās tāds, kurš it kā sāk "pūst pret vēju" - galu galā viņš ļoti ātri tiek noņemts no ceļa, vai neiztur visus apstākļus, "aiziet" un dod ceļu citam. Tā tas notiks, līdz izaugs vēl dažas paaudzes, līdz paaudzes, kas pieradušas dzīvot bez izmaiņām, aizies.

Mindaugs (ls.lv, Latvija)

Es nobalsoju ceturtdien pirmstermiņa balsojumā, jo nebija iespējams darbu citādi saplānot. Jums jānododas uz vēlēšanu iecirkņiem, un arī es vienmēr tā daru pats, lai pēc tam nebūtu jāsūdzas. Citi, kas neiet uz vēlēšanām, ir dusmīgi, ka ir ievēlēts sliktais mērs. Patiesībā man vēl

nav bijis laika redzēt, kā vakar veicās manam kandidātam, par kuru balsoju. Vai notiks otrā balsošanas kārtā? Noteikti došos otrreiz.

Laura (20 gadi, vēlēšanās piedalās pirmo reizi)

Šis ir manas pirmās vēlēšanas. Es gaidīju dienu, kad varēšu izteikt savu viedokli, un tas tiks ņemts vērā. Esmu jauns cilvēks, kurš absolvē skolu, cenšoties atrast darbu un dibināt ģimeni. Nākamos četrus gadus dzīvošu Lietuvā, un man ir svarīgi, lai politiķi pieņemtu man noderīgus lēmumus. Lai es varētu brīvi strādāt un nopelnīt naudu, lai es vēlētos veidot savu nākotni Lietuvā.

Es aktīvi interesējos par politiku, es sekoju ne tikai politiķu solījumiem, bet arī viņu konkrētajai rīcībai - kādus likumus viņi ierosina, kā par viņiem balso. Es došu savu balsi par tiem, kuri ne tikai sola, bet arī reāli strādā jaunu un strādīgu cilvēku labā.

Marija (26 gadi, Talsi)

Es atbalstu partiju, kurai nav labu izredžu šajās vēlēšanās. Neskatoties uz to, es vēlos, lai viņi turpina darboties un izplatīt man svarīgās vērtības, kuras Lietuvā nepārstāv neviena cita partija. Gandrīz katras partijas programmā ir vārdi - cilvēks, brīvība, laba dzīve. Man ir svarīgi, kādi principi stāv aiz tiem, ko politiķi piedāvā labākai dzīvei. Virspusēji visas partijas ir līdzīgas, taču, aplūkojot tuvāk, atklājas būtiskas atšķirības.

Pat ja mana partija neiekļūst otrajā kārtā, viņi vismaz zinās, ka ir uz pareizā ceļa, ka ir tādi, kas viņus atbalsta. Ja vairāk cilvēku ievērotu šo loģiku un dotos uz vēlēšanu iecirkņiem, situācija nemainītos ātri, bet vismaz sāktu mainīties.

Nathana (28 gadi, Sandjogo, ASV, pēdējo reizi piedalījās vēlēšanās 2016. gadā)

Es neesmu gatavs balsot, jo nezinu visu par visiem kandidātiem. Man ir 28 gadi, ziņas mani sasniedz tiešsaistē. Informācija par to, kā reģistrēties balsošanai, ir skaidra, bet ko darīt tālāk? Man šķiet, ka esmu palikusi tumsā.

Mani vecāki un citi viņu paaudzes cilvēki informāciju par kandidātiem uzzina no televīzijas. Tūkstošgades ziņu avots ir sociālie tīkli, Twitter, Instagram, Facebook. Šie kanāli ne vienmēr ir labākie. Sociālajos tīklos sniegtā informācija ir ļoti sadrumstalota, trūkst dažas detaļas.

Tā var būt neprātīga ideja, bet tas mani mudinātu vairāk interesēties par politiku un balsot, ja informācija par kandidātiem būtu skaidra, saprotama un pieejama tiešsaistē. Ikdienas ziņas par politiķiem, jaunākie fakti un praktiski padomi - ja tas viss atrastos sociālo mediju platformās, vēlēšanās ievērojami aktīvāk darbotos jaunā paaudze.

2. Aiciniet skolēnus atbildēt uz jautājumu:

Kurš jēdziens raksturo valsts vai iestādes pilnīgu neatkarību no politiskā, juridiskā vai cita viedokļa. Valsts augstākā vara savās iekšējās lietās un neatkarība no citām valstīm starptautiskajās attiecībās.

- a) suverenitāte
- b) lūgumraksts
- c) konstitūcija
- d) neviena no iespējām

Pareizā atbilde: a) suverenitāte

6

Projekts: Vai jāļauj balsot sešpadsmit gadus veciem bērniem?

Iemācīties meklēt un atlasīt informāciju

1. Projekts: Vai jāļauj balsot sešpadsmit gadus veciem bērniem?

Uzdevums tiek veikts individuāli. Ir svarīgi atrast argumentus.

Vienā klases pusē apstādiniet tos skolēnus, kuri piekrīt šim viedoklim, otrā pusē – tos kuri. Nav iespējams izvēlēties vidējo pozīciju.

1. Tiem, kas atbalsta viedokli, jāatrod argumenti, kāpēc sešpadsmit gadus veciem bērniem nevajadzētu ļaut balsot (atspēkojot viņu pašu viedokli).
2. Tiem, kas nepiekrīt, jāatrod argumenti, kas ļautu balsot 16 gadus veciem jauniešiem (pretēji pašu uzskatiem).

Rosiniet skolēnus informāciju meklēt internetā, rakstos, grāmatās, video. Pierakstīt atrastos argumentus.

Pašnovērtējums. Kas ir jāzina?

Aiciniet skolēnus atbildēt uz jautājumiem. Skolēna ziņā ir izlemt, vai viņi var atbildēt uz šiem jautājumiem. Ja nē, skolēnam jāvēršas pie skolotāju, lai saņemtu palīdzību tēmas izpratnē.

Jautājumi:

1. Nosauciet trīs iemeslus, kāpēc cilvēki atsakās balsot!
2. Nosauciet trīs iemeslus, kāpēc cilvēkiem vajadzētu balsot, un izskaidrojiet tos ar saviem vārdiem!
3. Paskaidrojiet, kā racionāls vēlētajš atšķiras no neracionāla!
4. Nosauciet trīs neracionālā vēlētajša iezīmes (domāšanas kļūdas) un ilustrējiet piemēriem!

Iespējamās atbildes:

1.
  - a) nav piemērotu kandidātu.
  - b) nepietiekamas politiskās zināšanas.
  - c) vilšanās politikā, politiķos un partijās.
2.
  - a) iespēja izteikt savu viedokli par to, kuras idejas tu atbalsti un kādā nākotnē vēlies dzīvot.
  - b) kandidātiem, kuri atbilst jūsu uzskatiem, būs lielākas izredzes uzvarēt.

c) ir svarīgi interesēties un iesaistīties politikā ne tikai vēlēšanu laikā, jo tas ir atkarīgs no politiskajiem lēmumiem, cik brīvi, bagātīgi un laimīgi visi dzīvo.

3.

Racionāls vēlētājs zina visu informāciju par kandidātiem un partijām, novērtē viņu uzskatus, salīdzina tos ar savējiem un balso par tiem, kas visvairāk atbilst viņa politiskajai nostājai. Neracionāls vēlētājs netērē tik daudz laika, lai meklētu informāciju, pieņem lēmumu, pamatojoties uz emocijām, citu viedokli vai balsojumiem, kā viņš balsojis iepriekš.

4.

a) ievērojot citu viedokli (vilciena efekts). *Aptaujas rāda, ka cilvēki visvairāk uzticas sociāldemokrātiem, lai gan es dodu priekšroku konservatīvajiem, citi droši vien zina labāk, es balsošu par sociāldemokrātiem.*

b) Atkarība no grupas. *Es balsošu par liberāļiem, jo visi mani kolēģi balso par viņiem.*

c) Pašpiederzes neobjektivitāte. Pieņem informāciju, kas apstiprina viņa viedokli un ignorē otru. *Es izlasīju rakstu, ka liberāļus tur aizdomās par korupciju, un es to zināju.*